Milan Chytrý (editor): Vegetace České republiky 4. Lesní a křovinná vegetace

Na konci r. 2013 jsme se konečně dočkali nejočekávanějšího, posledního dílu Vegetace České republiky, který se zabývá lesní a křovinnou vegetací. A v redakci Živy se více než rok poté dočkali mé recenze – za to patří velká omluva zejména čtenářům. Mezitím jsem publikaci použil při výuce na univerzitě i při zpracování vegetační monografie menšího území, a tak mi určitý časový odstup umožnil knihu podrobně prostudovat i vyzkoušet v praxi.

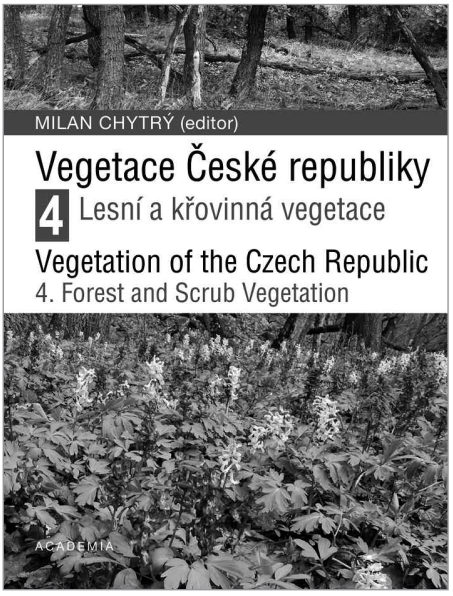

Čtvrtý díl zdědil všechno pěkné z předchozích (viz Živa 2010, 4: LIX–LX a 2012, 2: XXXVI). Především jde o výsledek spolupráce nejlepších odborníků na vegetaci v ČR za použití moderních metod analýzy velkého souboru vegetačních dat. Takže máme před sebou dílo, které je do značné míry konsenzuální a má šanci stát se autoritou v interpretaci lesní vegetace. Není to jen příručka klasifikace vegetace, ale v podstatě také učebnice ekologie lesa. Stručně shrnuje informace o faktorech prostředí i procesech, které vegetaci formují na časové škále měsíců, staletí i tisíciletí. Využívá nejnovějších poznatků a díky pečlivému odkazování na zdrojovou literaturu se může stát základem pro další podrobné studium. Stejně jako v předchozích dílech nechybějí mapy rozšíření, grafy znázorňující spektrum Ellenbergových indikačních hodnot, ani synoptické tabulky. Vše má velmi pěknou a decentní grafickou úpravu.

Na začátku jsem napsal, že máme v rukách nejočekávanější díl vegetačního přehledu. Myslím si, že to skutečně platí. Zejména proto, že zasáhne zřejmě nejširší spektrum čtenářů (nebo spíše uživatelů), protože lesy jsou tradičně chápány jako „ta pravá“ příroda (ponechme stranou otázku, zda je to dobře). Navíc uspokojivé řešení klasifikace lesní vegetace na našem území již existovalo, a tak jsme se nemohli dočkat, jak moc se změní v novém pojetí. Podstatnou část knihy však tvoří křovinná vegetace a vegetace akátin, pro tu je naopak publikace prvním uceleným zpracováním. Na tuhle část jsem se těšil a nezklamala mne.

S vymezením jednotek a jejich hierarchií nemá smysl příliš polemizovat. Klasifikace vegetace je totiž natolik subjektivní záležitostí, že ta dosavadní zůstane platná pouze do doby, než se najde někdo ochotný ji dostatečně fundovaně přepracovat. Má to jednu zásadní příčinu – společenstva nepředstavují jednoznačně odlišitelné diskrétní jednotky. Je to pouze mentální reprezentace kontinua, mnoha floristických a ekologických gradientů, neúplná a zatížená představou autora o tom, co je vlastně ve vegetaci důležité. Platí to i přes použití numerických metod klasifikace, ty se vyznačují totiž řadou subjektivních nastavení a interpretací. Autoři celého vegetačního přehledu si toho byli samozřejmě vědomi a nelze jinak, než vyzdvihnout koncepci díla, kdy se snažili zachovat dlouhodobě v ČR přijímanou klasifikaci a zkušenost předchozích autorů zohlednili tím, že použili klasifikační metodu Cocktail. Všechny změny navíc v díle podrobně komentují a odůvodňují, v některých případech jsou také k dispozici recentní časopisecké publikace s podrobnou analýzou. Z výše nastíněných důvodů nehodlám použitou klasifikaci vegetace nijak kritizovat, spíše si dovolím komentář z pohledu uživatele.

Potěšilo mne oddělení teplomilných doubrav od mezofilních listnatých lesů do samostatné třídy, zcela oprávněné z hlediska jejich druhového složení (stejně jako u acidofilních doubrav). Do důsledku vzato by však podobný postup byl vhodný i u acidofilních bučin, které mají mnoho společného právě s acidofilními doubravami a v některých evropských přehledech vegetace jsou s nimi spojovány. Konečně je v českém vegetačním přehledu také vyřešeno postavení jedlin.

Se situací listnatých lesů kontrastuje zpracování mezofilních a suchých křovin a akátin. Tato vegetace se vyskytuje v rozsahu podmínek srovnatelném s lesy od luhů po teplomilné doubravy. Její rozmanitost je navíc zvýšena různorodou historií a sukcesní vyspělostí. Přesto najdeme v knize tuto vegetaci sloučenou do jediné třídy *Rhamno-Prunetea*. Pro takové pojetí hovoří mnoho dobrých důvodů (hlavně zmíněná tradice), ale také ukazuje na nekonzistentnosti v syntaxonomii a zůstává otázkou, zda by nestálo za to obraz alespoň základních gradientů v dřevinné vegetaci (vlhkost, reakce půdy, živiny atd.) harmonizovat. Vzhledem ke zvolenému pojetí klasifikace křovin je potěšitelné zařazení křovinných porostů pasek a světlin (svaz *Sambuco-Salicion capreae*) a akátin (několik svazů), tento přístup odpovídá fyziognomii i způsobu vzniku porostů.

Změn na úrovni tříd a svazů oproti v ČR zažitému pojetí je mnohem více (např. co se týká jehličnatých lesů), se všemi se nejspíš botanická veřejnost rychle sžije. Na úrovni asociací už to může být trochu problém. Některé změny mají příčinu v nové identifikaci s jinými evropskými jednotkami (*Melico pictae-Quercetum roboris* místo tak pěkného pojmenování asociace *Potentillo albae-Quercetum*), nebo byly jejich názvy sladěny s nomenklatorickými pravidly. Několik společenstev květnatých bučin padlo za oběť celkem chvályhodné snaze o zjednodušení systému a rušení lokálně platných jednotek, základní dělení podle živinového gradientu však zůstalo zachováno a je tak i v lokálních studiích použitelné. Zato při nich zkuste uplatnit zde uvedenou klasifikaci dubohabřin. Ty bývají v některých územích ekologicky velmi dobře diferencovány (např. na Křivoklátsku) a dřívější klasifikace tuto variabilitu odrážela na úrovni asociací nebo subasociací. V novém přehledu z této ekologické rozmanitosti nezůstalo skoro nic a zcela převažuje hledisko fytogeografické. Takto odlišené jednotky přitom v lokálním měřítku nemají příliš význam a na větším prostorovém měřítku nepřinášejí téměř žádnou přidanou informaci.

Tolik ke kritice a hlavně chvále díla, které je skutečně kvalitním podkladem pro studium variability vegetace i její ekologie. Nezbývá než knihu doporučit. Nejvíce by mne potěšilo, pokud tato recenze někoho přiměje se k této publikaci vrátit, jako se k ní často vracím já.

Nakonec si dovolím krátké *post scriptum*. Během psaní recenze mě napadlo, že v knize chybí neustálé zdůrazňování, že mezi jednotlivými vegetačními jednotkami existují plynulé přechody. Člověk znalý metod fytocenologie si to uvědomuje, ale běžný uživatel, např. pracovník ochrany přírody, si to uvědomovat nemusí. V praxi tento fakt může mít za následek i chyby v rozhodování o managementu chráněných území. Máme k dispozici postupy (ordinační metody), které fytocenologové používají pro zhodnocení vegetačního kontinua. Mimo jiné mají i intuitivní grafický výstup. Diagramy by v knize charakteru Vegetace ČR nezabraly mnoho místa a přitom by přehledně zobrazily vztahy mezi jednotkami i základní ekologické gradienty.

Academia, Praha 2013, 552 str.
Doporučená cena 595 Kč

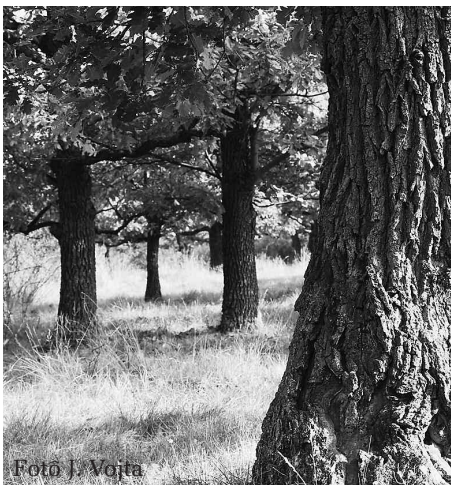
Foto J. Vojta

© Nakladatelství Academia, SSČ AV ČR, v. v. i., 2015. Přetisk článků včetně obrázků se výslovně zapovídá. Veškerá práva včetně práva reprodukce jsou vyhrazena.